

4. marts 2016

Ekspertter opfordrer ny minister til at forny uddannelsessystemet

Syv anbefalinger fra en række af Danmarks førende eksperter med Carsten Koch i spidsen kan give større udbytte af vores massive investeringer i uddannelsessystemet. Hvordan undgår vi fremtidige flaskehalse på arbejdsmarkedet, og hvor skal vi bruge uddannelseskronerne for at øge vores velstand? Helt nye analyser, der peger frem mod 2030, viser, at vi bør reducere tilstrømningen til de lange videregående uddannelser og få flere ind på erhvervsuddannelserne.

Danmark fik i mandags en ny uddannelses- og forskningsminister: Ulla Tørnæs (V). Ministeren står over for en række udfordringer for at få dansk uddannelsespolitik op i gear. I en lang periode har vi haft forholdsvis lav økonomisk vækst sammenlignet med andre lande, og én af grundene til det er, at vi ikke er så stærke på uddannelsesområdet, som vi selv tror.

Hvert år bruger det offentlige ca. 60 mia. kr. på de videregående uddannelser. Men alt tyder på, at vi kunne få langt mere ud af at udnytte ressourcerne anderledes, mener Carsten Koch, som sammen med seks eksperter fra virksomheder og organisationer foreslår en række omlægninger.

"Vi skal investere i uddannelse fremover i mindst samme omfang som i dag," siger Carsten Koch. "Uddannelse skaber værdi for den enkelte, men i høj grad også for samfundet, og er den måske vigtigste investering i fremtiden overhovedet. Men vi skal sørge for at udnytte ressourcerne bedre, så vi dels udnytter den enkeltes ressourcer, men også sikrer, at vi får dækket behovet for arbejdskraft fremover. Det *kan* faktisk lade sig gøre at komme med kvalificerede bud på, hvad vi får mindre brug for, og omvendt, hvilke uddannelser vi skal prioritere højt for at drive udviklingen af nye og værdiskabende produkter, teknologier og produktionsmåder," fortsætter Carsten Koch.

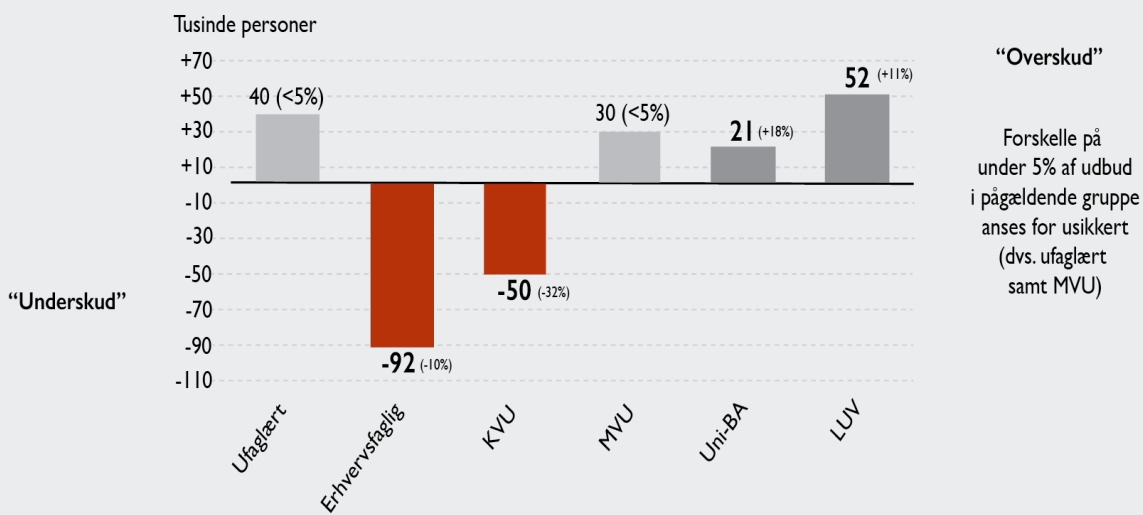
"Vi tror, behovet for at kunne betjene robotter vokser, at flere skal have indsigt i naturvidenskabelige og matematiske emner, og at der navnlig skal være flere, der tager en uddannelse rettet mod den private sektor og eksporterhvervene."

Carsten Koch peger også på, at der bør ske en reduktion af optaget på de lange videregående uddannelser, som i dag er på vej mod 28% af en ungdomsårgang. Optaget bør reduceres til ned mod 20%.

"Det står allerede nu klart, at frem til 2030 vil antallet af personer med en videregående uddannelse stige med ca. 200.000, hvis ikke vi gør noget. Blandt dem kan kun ca. 25% forventes at få job i den offentlige sektor. Det betyder, at den private sektor skal aftage ca. 150.000 flere, og det vil desværre bevirke, at talentfulde unge vil blive uddannet til ledighed, samtidig med at virksomheder vil gå glip af vækstmuligheder på grund af mangel på arbejdskraft med specifikke kompetencer. Det er ikke bæredygtigt – hverken for samfundet eller den enkelte," mener Carsten Koch og henviser til det mismatch, som efter alt at dømme vil opstå i 2030, jf. nedenstående figur.

UDSIGT TIL UBALANCER I UDDANNELSE I 2030

Der vil være et betydeligt behov for, at flere tager en erhvervsfaglig uddannelse og en kortere videregående uddannelse. Til gengæld vil der på sigt være alt for mange med en lang videregående uddannelse (LVU), og det skyldes, at antallet af personer med en LVU frem mod 2030 næsten fordobles, da 28% af en ungdomsårgang på dette tidspunkt må forventes at tage en LVU. Et fornuftigt måltal er, at ned mod ca. 20% får en LVU.

Note: Tallene er vist i 1.000 personer (samt i % af udbud for pågældende gruppe) og summerer for alle scenarier til 0. Finansministeriets forventning til den strukturelle ledighed på 2,7% er inkluderet i alle uddannelsesgrupper.

Kilde: Copenhagen Economics på baggrund af data fra DEA og AE samt 2030 scenarieret i Finansministeriets opdaterede 2020-forløb

Omlæg dele af SU til lån

Danmark er i internationalt perspektiv speciel, fordi vi har skattefinansieret uddannelse og verdens højeste SU. I dag udgør SU næsten lige så meget som selve driften af uddannelserne (taxameter mv.), svarende til 1/3 af det samlede uddannelsesbudget. SU er en integreret del af uddannelses-systemet og understøtter et højt uddannelsesniveau i Danmark. Axcelfuture foreslår, at SU-systemet i højere grad bruges til at styre studie hastighed og -motivation, eksempelvis ved at afskaffe det ekstra års SU ("fjumreåret"). Det kan man f.eks. gøre ved at konvertere det ekstra SU-år til et (rentefrit) lån eller ved at omlægge til et (rentefrit) lån på den toårige kandidatuddannelse.

"Spørgsmålet er, om det er sådan, at vi med den nuværende SU-model sikrer den bedste uddannelseskvalitet, ikke mindst i lyset af besparelserne på uddannelsesområdet, som i disse måneder bliver ført ud i livet på de danske uddannelsesinstitutioner. Her er vi i mine øjne nødt til at have en åben debat om, hvor vi bruger pengene bedst muligt," siger Stina Vrang Elias, adm. direktør i Tænk tanken DEA.

Stina Vrang Elias henviser til, at SU-systemet i Norge blev omlagt til delvise lån og delvise stipendier i 2002. Studerende kan dog få op til 40% af deres lån eftergivet hvert år, hvis de består alle deres kurser. Ifølge en evaluering fra 2013 har reformen øget studiefremdriften uden at reducere den sociale mobilitet i uddannelsessystemet. En model, som vi i Danmark kunne hente inspiration i.

Anbefalinger fra Axcelfuture:

1. I højere grad at basere optaget i det danske uddannelsessystem på en helhedsanalyse af samfundets kompetencebehov. Det kræver et bedre analysegrundlag, end vi har i dag, men det er muligt og helt afgørende for at undgå de nuværende skævvridninger af udbud og efterspørgsel efter kompetencer.
2. At justere det store optag på den del af de lange videregående uddannelser, som i overvejende grad er rettet mod beskæftigelse i den offentlige sektor.
3. At styrke image og kvalitet i erhvervsuddannelserne, så vi når målet om, at 25-30% af en ungdomsårgang påbegynder en erhvervsuddannelse efter 9. eller 10. klasse. Det betyder, at der skal færre på de gymnasiale uddannelser, hvor alt for mange af en ungdomsårgang i dag søger hen.
4. At styrke uddannelseskvaliteten (bl.a. studieintensitet, feedback, inddragelse af forskning og kvalitetssikring af praktik) på de videregående uddannelser.
5. At skærpe fokus på matematik på alle niveauer i uddannelsessystemet, herunder overveje at gøre matematik på B-niveau obligatorisk i det almene gymnasium.
6. At styrke det samfundsmæssige afkast af vores uddannelsesinvesteringer ved at omlægge ressourcer fra SU til uddannelseskvalitet. Navnlig på de toårige kandidatuddannelser kan SU konverteres til lån, og hvis man omlægger det sjette SU-år til lån, kan man helt afskaffe fremdriftsreformen.
7. At sikre bedre styringsmekanismer på institutionerne og styrke kvalitetsindikatorer – understøttet af et langt stærkere og mere strategisk ledelsesfokus på institutionerne.

Om Axcelfutures Advisory Board – deltagere og baggrund

Axcelfuture har de seneste år samlet en bred kreds af erhvervsledere, politikere og organisationsfolk om spørgsmål vedrørende investeringsklima og erhvervsudvikling. Blandt nøgleordene er konkurrenceevne, produktivitet, innovation og ressourceudnyttelse.

Ud over Carsten Koch er der følgende deltagere i Axcelfutures Advisory Board om uddannelse og produktivitet: Stina Vrang Elias fra Tænk tanken DEA, Lars Andersen fra AE, Jens Moberg, formand for Grundfos mv., Inge Mærkedahl, tidligere direktør i Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte, forskningsleder Jørgen Søndergaard fra SFI, der tidligere stod i spidsen for Udvalget for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser, samt Mads Krogsgaard Thomsen, koncerndirektør for forskning og udvikling i Novo Nordisk og medlem af KU's bestyrelse.

Læs mere på www.axcelfuture.dk.

Udvalgte citater:

Carsten Koch, formand for Axcelfutures Advisory Board, fhv. minister og formand for Beskæftigelsesrådet:

"Vi har nok en tendens til at bilde os ind, at fordi vi bruger mange penge på uddannelse, så er alt godt. Men trækker vi udgifter til SU fra, ligger vi faktisk kun i den bedrøvelige midte blandt de lande, vi normalt sammenligner os med. Det gør det relevant at se på omlægnings af de samlede uddannelsesudgifter."

Mads Krogsgaard Thomsen, koncerndirektør for forskning og udvikling i Novo Nordisk:

"For Novo Nordisk er adgangen til dygtige medarbejdere afgørende for virksomhedens vækst. Alene i vores forsknings- og udviklingsorganisation forventer vi at vokse med 2.500 medarbejdere i Danmark over de kommende 10 år. I Danmark skal vi prioritere uddannelse; talent er vores måske vigtigste råstof. Men vi skal også hele tiden overveje, hvordan vi får mest kvalitet og velstand ud af investeringerne i uddannelse – ikke mindst som løftestang til virksomhedernes jobskabelse."

Inge Mærkedahl, fhv. direktør i Uddannelses- og Forskningsministeriet:

"Den vigtigste ressource i uddannelsessystemet er de studerendes tid. Det er institutionernes ansvar at stille krav og yde undervisning, som kræver en arbejdsindsats af de studerende svarende til fuld tid. Det kræver bl.a. flere timer og mere lærer-studerende-kontakt. Der er behov for en yderligere styrkelse af uddannelsernes kvalitet. En omlægning af ressourcerne i systemet, der sikrer dette, er nødvendig."

Jørgen Søndergaard, fhv. direktør i SFI og formand for Kvalitetsudvalget:

"Der er to store udfordringer for uddannelsespolitikken. Den ene er kvantitativ: Alt for mange unge vælger uddannelser, hvor det er usandsynligt, at arbejdsmarkedet vil efterspørge så mange med netop deres kompetencer. Den anden er kvalitativ: De færreste uddannelser har ambitioner om, at alle unge skal blive så dygtige, som de kan, inden for den normerede tid. Det viser sig tydeligt ved, at mange fuldtidsuddannelser i praksis kan klares på deltid. Begge udfordringer indebærer et spild af samfundets ressourcer, der løber op i milliarder af kroner."

Lars Andersen, direktør i AE:

"Vi har tre store udfordringer foran os, som vi skal finde løsninger på: Antallet af ufaglærte job afvikles hurtigere, end antallet af ufaglærte falder i arbejdsstyrken. Der kommer til at mangle faglærte, da der bliver færre faglærte i arbejdsstyrken i fremtiden, som tingene ser ud lige nu. Og endelig skal vi have øget udbuddet af MVU-uddannelser rettet mod den private sektor. Regeringens besparelser på uddannelse gør ikke løsningen af disse udfordringer lettere."

Stina Vrang Elias, adm. direktør i Tænk tanken DEA:

"SU'en sluger en stor del af vores uddannelsesbudget, og spørgsmålet er, om det er sådan, vi sikrer den bedste uddannelseskvalitet, ikke mindst i lyset af besparelserne på uddannelsesområdet, som i disse måneder bliver ført ud i livet på de danske uddannelsesinstitutioner. Her er vi i mine øjne nødt til at have en åben debat om, hvor vi bruger pengene mest fornuftigt."

Jens Moberg, bestyrelsesformand i Grundfos og PostNord:

"Det er utrolig vigtigt, at vi alle bidrager til vores fælles velfærd. Vi skal bidrage med det, vi er bedst til. Vores processer, systemer og kultur bør understøtte dette. Dette gælder også uddannelsessystemet. Hvis en ung persons evner og interesser er en faglig uddannelse, så skal man ikke føle sig presset til at skulle gå gymnasievejen. Hvis man ikke har appetit eller evne til en uddannelse ud over folkeskolen, bør vi tilstræbe, at vi har job til ufaglærte. Endelig skal vi give muligheder og incitamenter til de unge, som har lyst og evner til en akademisk uddannelse. Som samfund skal vi sikre, at vi bruger vores uddannelsesmidler effektivt til gavn for vækst og velstand. Vi skal have modet til at sige både til og fra. Vi skal sikre balance mellem udbud og efterspørgsel efter de enkelte uddannelser – dermed hjælper vi også unge mennesker med at finde den vej, hvor de udnytter deres evner og bidrager til fælles velfærd."